

באר התורה / הג"ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים**פרשת בלק - אבות פרק ו משנה ג****"הלומד מחברו... אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד" - מאמר א**

אבות (פ"ו מ"ג) הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד שכן מצוינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד וקראו רבו אלופו ומיודעו שנאמר "ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעיי" (תהלים נה יד), והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומיודעו, הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד, ואין כבוד אלא תורה שנאמר "כבוד חכמים ינחלו" (משלי ג לה) "ותמימים ינחלו טוב" (שם כה ז) ואין טוב אלא תורה שנאמר "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו" (שם ד ט, ע"כ).

-א-

בפי' רש"י (שם) או דבר א'. של טעם, דסמיך להאי קרא ד"ואתה אנוש כערכי" סמיך איך קרא "אשר יחדו נמתיק סוד" (תהלים נה טו), לפי שמצאו אחיתופל לדוד שיהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי, והלא כבר נאמר "חרב אל הבדים ונאלו" (ירמיהו נ לו, ע"י ברכות סג ב). שוב פעם אחרת מצאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה, אמר לו והלא כבר נאמר "ומקדשי תיראו" (קדשים יט ט), שצריך לו לאדם ליכנס שם במורא כדי שתהא אימת שמים עליו, וכך הוא אומר "בבית אלהים נהלך ברגש" (תהלים נה טו) לשון אימה ופחד. וי"א ברגש לכנס שם בכל כחו, לפי שנאמר "ברב עם הדרת מלך" (משלי יד כח). נ"א ללכת ברגישה ובמהירות לב"ה (ע"י ברכות ו ב): "ואתה אנוש כערכי" חשוב כמותי. "מיודעיי" חכם שלי כמו "אנשים חכמים וידועים" (דברים א טו): ומה דוד שהיה מלך ישראל עשאו לאחיתופל שהיה רשע ולא היה ראוי לכך רב ואלוף בשביל שני דברים, אדם הדיט הלמד מחבירו שאינו רשע עאכ"ו: **ואין כבוד אלא תורה. כלומר אלא לתורה, ולא אצריך לנהוג בו קאי, והכי קאמר אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה, עכ"ל.**

-ב-

בפי' רבי מתתיה היציהרי (שם) והלמד מחברו וכו', לפי שהסבה [ה]עצמיית בחסרון הידיעה הוא שלא יכנע לחכמי התורה, והם גם הם אינם נוהגים כבוד זה לזה, ולפיכך מתו תלמידי ר' עקיבא מפסח עד עצרת כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (יבמות סב ב), ויש אומרים עד ל"ג לעומר, ולזה פשט המנהג בכל ישראל שלא להסתפר ולא לעשות נישואין בזה הזמן (טור ושי"ע או"ח סי' תצג). לפיכך צוה שאפילו שלא ילמד מחברו אלא אות אחת, חייב לנהוג בו כבוד.

בברייתא (כלה רבתי פ"ח, מהד' היגר פ"ה הי"ד, עמ' 287, ע"י שם) אפילו פרק אחת אפילו הלכה אחת אפילו אות אחת, ופירשו (שם) פרק אחד אפילו בדרך ארץ, אפילו דבר אחד בפרק, אפילו הלכה [אחת] אפילו לא פסיק, אפילו פסוק אחד במקרא, אפילו אות אחת בתלמוד, כדאיבעיא להו (שם עמ' 288, וע"י ברכות נג ב) אוממות או עוממות, תא שמע ארזים לא עממוהו] [ויחזקאל לא ח, ומאמצין או מעמצין, תא שמע "עוצם עיניו" (ישעיהו לג טו). **ונראה לי שזה הכבוד הוא לעמוד מפניו, כמו שאמרו ז"ל בפי"ק דקדושין (לב ב) "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן"** (קדושין יט לב) **קימה שיש בה הדור, ולא יעצום עיניו כמי שלא ראהו.**

ואחשוב ששם מדבר בכל אדם, שחייבים לנהוג כבוד בת"ח, ובכאן מדבר אפילו מת"ח לת"ח, כל שלמד ממנו אפילו אות אחת, כההיא דפרק אלו מציאות (בבא מציעא לג א), אמר עולא ת"ח שבבבל עומדים זה מפני זה ומקרעים [זה] על זה, ולענין אבדה במקום אביהם אין מחזירים עד שיהא רבו מובהק. ולזה הביא רבינו מדוד מאחיתופל שהיה ת"ח כמותו, כמו שאמר "ואתה אנוש כערכי", כלומר אין אתה יותר ממני ועם כל זה אני מכבד אותך כאלו אתה רבי. ומיודעי, פרש"י (בתהלים נה יד) מגזרת ואדעך בשם (כי תשא לג יז), תרגום ורבייתך.

ובזה ראיתי חלוק למפרשים, ומה שבררתי מהם על מה שפרש"י ז"ל דההיא דעולא עומדין זה מפני זה כמלוא עיניו וזהו דין רבו מובהק, שהרי בפי"ק דקדושין (לג א) אמרי אי זהו קימה שיש הדור הוא אומר זה ארבע אמות, ולא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק, אבל ברבו מובהק כמלוא עיניו. וכן פרש"י ומקרעים זה על זה, קרע שאינו מתאחה. **אבל המחזור שת"ח שבבבל שנושאים ונותנים זה עם זה דינן כרבו מובהק, ואף על פי שזה גדול מזה אי אפשר שלא ילמדו זה מזה, כמו שאומרים ומתלמידי יותר מכולם** (תענית ז א), אלא שלענין אבדה אביו קודם. ולרבו מובהק במורא רבו דק"ל קודם כר' יהודה דאמר וכן שבי רבו קודם (בבא מציעא פ"ב מ"א). אבל הוא דהכא דינו

במרכבת המשנה לר"י אלאשקר (אבות שם) והביא ראייה מאחיתופל שלא למד ממנו אלא שני דברים ועשאו רבו ומיודעו. והנה באלו השני דברים אשר למד ממנו יש חילוק בין החכמים. הנה נמצא בברייתא (כלה רפ"ה) שאמרו אמר רב שמעית לה מאי דכתיב "אשר יחדיו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברגש" (תהלים נה טו), והוא שמצאו יושב ועוסק בתורה לבדו. אמר לו למה אתה יושב ועוסק בדברי צוה לבד, אין דברי תורה מתקיימין כי אם בסוד, והוא קבוץ האנשים. והביא ראייה מפסוק "הפר מחשבות באין סוד" (משלי טו כב). ואמרו שם מאי אסבריה, "הסכת ושמע ישראל" (כי תבא כז ט), עשו עצמכם כתות כתות, והוא שהרב צריך שילמד התורה בחבור של האנשים. ועוד פעם אחרת מצאו שהיה נכנס לבית המדרש יחידי, א"ל "ברב עם הדרת מלך" (משלי יד כח), וז"א "בבית אלהים נהלך ברגש". וי"א שלמדו שלא ילך בקומה זקופה, כי אם במורא. אלו הם השני דברים אשר הזכירו.

אמנם נמצא בירושלמי (סנהדרין פ"ה הי"ב ע"ש) שהשני דברים הם, שכשבה דוד יסוד בית המקדש צף התהום ורצה לשטוף העולם, אמר עליו ט"ו מעלות ולא הועיל. אמר כל מי שידוע במה שישבו המים למקומם ולא יאמר אותו, ימות בחנק. שמע אחיתופל ודרש בלבו ואמר, ומה בסוטה ששמו של הב"ה שנכתב בקדושה נמחה על המים בסבת אשה אחת, כל שכן בכאן שהעולם אבד. כתב שם המפורש והשליך אותו במים, ועמדו המים מזעפם, (ע"י עוד סוכה נג א) זהו הלימוד האחד. והלימוד השני הוא, כשהיו מביאים הארון על העגלות, ונשמטו הבקר ובא עוזא והחזיק בו, פרץ בו השי"י פרץ, מה כתיב "ויחר לדוד [על אשר] פרץ ה' פרץ בעוזא" (שמואל ב' י ח), והטעם שלא ידע סוד העון אשר מת בו עוזא, והיה הארון יורד ועולה. קם אחיתופל ואמר כתוב בתורה "ולבני קהת [וגו'] בכתף ישארו" (שם טו), עשו כדבריו והועיל. וע"כ נמצאו (ו) שכשהביאו הארון לבית עובד אדם כתיב "ויחי כי צעדו נושאי ארון ברית ה'" (שמואל ב' יג), והם הלויים בני קהת.

ועכשו הוא הק"ו, ומה דוד מלך ישראל שהיה ראש הסנהדרין בחכמה, ונתוספה בו רוח הקדש בשביל שני דברים שלמד מאחיתופל, קראו רבו ואלופו, כל שכן שראוי לכל אחד מישראל שיכבד למי שלמד ממנו אפילו אות אחת, כגון מאמצין או מעמצין (שבת עז ב), שלהין או שלחין (ריש מ"ק), אוממות או עוממות (שבת שם), אשר אין ביניהם כי אם חלוק אות אחת. הנה הלמד מחבירו כמו זה הענין, צריך לנהוג בו כבוד. והנה דמיון האות אשר ילמדו האדם ההדיט מחבירו, הם דוגמת השני דברים אשר למד דוד מאחיתופל שהיו שניהם חכמים, וכל שכן כשילמדו הדיט מחכם דברים, שצריך שינהוג בו כבוד הרבה. וענין הכבוד אשר הם מחוייבים האנשים לעשות לת"ח, כבר הוא מפורש בדברי הפסקנים. והוא שיעמוד מפניו ד' אמות, ולקרוע במותו אעפ"י שלא היה רבו מובהק, שאם היה רבו מובהק צריך לעמוד מפניו כמלוא עיניו, והדברים הדומים לזה, כמו שהאריכו ז"ל בחבוריהם, עכ"ל.

-ד-

ובחתי"ס (שם) הלומד מחברו פרק אחד וכו' צריך לנהג בו כבוד, שכן מצוינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו וכו', ובמדרש (ורש"י פה) כי למדו ב' דברים, א' שילמד תורה בחבורה והיינו יחדיו נמתיק סוד, **וזאת שנית** שילכו בית א' ברגש, **וצריך להבין** מה לשון אלופו ומיודעו, כי אלופו הוא רבו, ומיודעו הוא חברו וקרובו, אמנם יאמר נגד ב' אלו, כי בענין התורה אפי' אם יהיה חברו ואפי' תלמידו של אדם הוא לומד ממנו דבר מה שהוא בר מזליה דהא מלתא ולא אידך, נמצא אפי' הקטן שבתלמידים יתכן לומר שהוא רבו של הגדול במלא חדא כאשר הארכנו במקום אחר בעז"ה. ובענין התפלה כ"ע חברים שהרי אם יעמדו ט' קדושי עליון לא יאמרו דבר שבקדושה עד יבאו עשירי וע"י טור ושי"ע או"ח סי' נה), והנה הוא נער קטן בן י"ג שנים לא למד ולא ידע והוא המשלים. **ע"כ כלפי ב' דברים שלמד ממנו קראו בתואר רבו אלופו ומיודעו, כי במה שאמר שילמד בחבורה משום שמכל אדם לומד, א"כ בזה הבחינה הוא רבו אלופו, אמנם מה שבבית אלקים נהלך ברגש לענין זה כל הקהל כאחד חברים קראו מיודעו, עכ"ל [תק"ס].**